

5. Een vrije wil

Er is altijd veel te doen geweest over de vraag of de mens een vrije wil heeft of niet. Daarin zijn er twee uitersten, die samenkomen in de conclusie dat het uiteindelijk niets uitmaakt wat wij doen:

- Het ene uiterste is dat de mens geheel vrij is om te doen en laten wat hij wil. God is liefde en als we zo goed mogelijk leven 'gaan we naar de hemel'. En omdat de meeste mensen van zichzelf vinden dat ze zo goed mogelijk leven, gaan ze allemaal 'naar de hemel' – behalve de, naar het oordeel van diezelfde mensen, overduidelijk heel slechte mensen, zoals Herodes en Hitler.
- Het andere uiterste is dat God alles heeft voorbeschikt. Alles ligt vast, ook wat ieder mens doet en niet doet. Dat heeft zelfs geleid tot het idee, dat een mens die rechtvaardig leeft verloren kan gaan, omdat God hem niet heeft bestemd 'voor de hemel', en dat een zondig mens behouden kan worden om dezelfde reden. Dus wat je ook doet, het einde ligt vast en daar kunnen wij mensen niets aan veranderen *.

Dat zulke redeneringen niet houdbaar zijn, is niet alleen duidelijk uit het vooruitzicht op het rechtvaardig oordeel van God bij de komst van Christus, en de oproep aan alle mensen tot bekering tot behoudenis, maar is ook te zien op de eerste bladzijden van het boek Genesis:

"De HEERE gebod de mens: Van alle bomen [dus ook van 'de boom des levens'] van de hof mag u vrij eten, maar van de boom van kennis van goed en kwaad, daarvan mag u niet eten, want op de dag dat u daarvan eet, zult u zeker sterven." (Gen 2:16,17)

Dit houdt een keuze in: 'u mag daarvan niet eten, en als u het wel doet zult u sterven'. God had die boom van kennis van goed en kwaad daar niet hoeven planten, of Hij had er een ondoordringbare haag of hoog hek omheen kunnen zetten, maar dan was er geen sprake geweest van een vrije keuze en dus niet van een vrije wil.

Een vrije wil houdt niet in dat je maar kunt doen wat je wilt, maar dat wie het door God beloofde wil ontvangen, vrijwillig en bereidwillig (dus zonder bezwaren en gemopper) doet wat God zegt en vraagt, en als waar aanneemt wat Hij zegt, en daarnaar handelt.

De keuze die de eerste mensen maakten hun eigen wil te doen, leidde ertoe dat hun nakomelingen behept zijn met diezelfde neiging (twee onvolmaakte mensen kunnen geen volmaakte mens voortbrengen), als zij voor de keuze komen te staan God te gehoorzamen of niet. Kiezen is steeds het sleutelwoord. Mozes zei, nadat hij hen de Wet van God nog eens had uitgelegd:

“Ik roep heden de hemel en de aarde tot getuigen tegen u: het leven en de dood heb ik u voorgehouden [een weerklink van Gods woorden in de hof tot Adam en Eva], de zegen en de vloek! Kies dan het leven, opdat u leeft, u en uw nageslacht.” (Deut 30:19)

David zegt in Psalm 25: “Wie is de man die de HEERE vreest? Hij onderwijst hem in de weg die hij moet kiezen” (vs. 12). De Here Jezus stelt de keuze van de mens voor in een gelijkenis: “Ga binnen door de nauwe poort, want wijd is de poort en breed is de weg die naar het verderf leidt, en velen zijn er die daardoor naar binnen gaan” (Mat 7:13). Als Hem de vraag gesteld zou worden: ‘ja, maar wat is dan die weg door dat kleine poortje (wat Jezus op een ander moment voorstelt als ‘het oog van de naald’!)? dan is zijn antwoord: “Ik ben de weg, de waarheid en het leven. Niemand komt tot de Vader dan door Mij” (Joh 14:6 – een weerklink uit Jesaja 30:21 “Dit is de weg, bewandel die”). Petrus haalt op de Pinksterdag Psalm 16:11 aan, waarin profetische woorden over Christus staan: “U [God] hebt mij [Christus] de wegen ten leven bekendgemaakt” (Hand 2:28).

Het geloof in Jezus Christus wordt in Handelingen regelmatig ‘de weg’ genoemd, bijvoorbeeld: “Deze mensen zijn dienstknechten van God, de Allerhoogste, die ons de weg naar de zaligheid verkondigen” (Hand 16:17 – in de HSV staat ‘een weg’, maar in de grondtekst staat geen lidwoord en dan moet het bepalend ‘de’ zijn, want ‘een’ weg zou betekenen dat er nog andere wegen van God zijn); zij “legden hem de weg van God nauwkeuri-

ger uit" (18:26). Ook in de brieven zien we dit. Petrus spreekt over "de weg van de waarheid" (2 Pet 2:2), en de schrijver van de brief aan de Hebreeën zegt dat Christus "een nieuwe en levende weg" tot God heeft ingewijd door zijn vergoten bloed (10:20).

Jezus Christus stond in zijn leven ook steeds voor de keuze op die weg van leven te gaan of niet; maar zijn motto was, zoals in Psalm 40 over Hem staat: "Zie, Ik kom om uw wil te doen, o God" (Heb 10:9, Ps 40:8). En in zijn aanvechtingen, kort voor zijn kruisdood, zei Hij: "laat niet Mijn wil, maar de Uwe geschieden" (Luk 22:42). En die vrijwillige keuze betekende voor Hem letterlijk een lijdensweg, die voor zijn volgelingen de weg tot bevrijding uit hun lijden en de dood betekent. Niet meteen bij hun bekeering, maar op de dag van zijn wederkomst in heerlijkheid. Tot die tijd zullen zij, net als hun Heer, niet zonder lijden de heerlijkheid ingaan.

God verplicht niemand Zijn evangelie te geloven. Iemand die van Hem geen eeuwig leven wil ontvangen, leeft voor een korte tijd het natuurlijk leven, en daarna is het afgelopen. Die mens sterft en vervalt weer tot het stof waaruit hij is gemaakt, en daarna is er niets meer. Daarom is het ook zeer verwerpelijk dat velen hebben geprobeerd met het zwaard mensen tot het christendom te 'bekeren'; dat wil zeggen: te doden wie weigerden zich te laten dopen. Het feit alleen al geeft aan dat het hier gaat om een vals christendom, dat onbeschrijflijk veel lijden over onwetende mensen op aarde heeft gebracht. Christus heeft zijn apostelen nooit opgedragen mensen met geweld te dwingen tot geloof in Hem. Paulus schrijft iets over gedwongen besnijdenis, dat hij – als hij geweten had van wat later zou gebeuren – evengoed over gedwongen dopen had kunnen schrijven: "Allen die zich mooi willen voordoen naar het vlees, dwingen u zich te laten besnijden, alleen om niet vanwege het kruis van Christus vervolgd te worden" (Gal 6:12).

Het ging Paulus er hier weliswaar om, dat christenen zich niet door Joden moesten laten dwingen iets te doen om niet vervolgd te worden, maar het principe is duidelijk; want evenzo werden de 'heidenen' door de 'christenen' voor de keus gesteld een door de kerk of de staat vastgesteld geloof aan te nemen om niet vermoord te worden.

De vraag zou gesteld kunnen worden waarom God de mens een vrije wil gaf, als er zoveel ellende uit zou voortkomen. Maar kunt u zich voorstellen dat u een marionet zou zijn, die alleen maar dat kon doen wat God wilde? Had God de mens dan maar beter niet kunnen maken? De vragen zijn niet nieuw. Ook onder de Joodse leraars in de tijd van Jezus en de apostelen werden ze al gesteld. We zien dat in Paulus' brief aan de Romeinen, waar hij de stellers van zulke vragen over de keuze van God het zo te doen als Hij wilde, sterk berispt:

"U zult dan tegen mij zeggen: Wat heeft Hij (dan) nog aan te merken? Want wie heeft Zijn wil weerstaan? Maar, o mens, wie bent u toch dat u God tegenspreekt? Zal ook het maaksel tegen hem die het gemaakt heeft, zeggen: Waarom hebt u mij zó gemaakt? Of heeft de pottenbakker geen macht over het leem, om uit dezelfde klomp (klei) het ene voorwerp tot een eervol, het andere tot een oneervol (voorwerp) te maken?" (Rom 9:19-21)

Wij zijn zoals wij zijn, met alles wat daarmee samenhangt; en daarmee zullen we het moeten doen. Waarom zouden christenen daar moeite mee moeten hebben? Moeten alle niet-gelovigen het daar ook niet mee doen, daar zij zijn zoals zij uit de evolutie zeggen te zijn voortgekomen?

*

De leer van Gods eeuwige uitverkiezing moet op grond van de vrije wil van de mens, en de mogelijkheid van berouw en bekering na het horen van het evangelie, verworpen worden.

Dat God bepaalde mensen verkiest is een geheel andere zaak. Hij weet vooraf hoe mensen zullen zijn, en heeft daarom Zijn voorkeur voor de een boven de ander. Zo heeft Hij Jakob verkozen boven Ezau (het in de vertaling gebruikte woord 'haten' is, door de betekenis die het voor ons tegenwoordig heeft, geheel verkeerd). Dat God hierin volledig rechtvaardig is, blijkt uit het leven van beide mannen.

En zo is het steeds weer in de Schrift. De verkozen mens wordt niet in de watten gelegd, omdat hij Gods voorkeur heeft en dan daardoor goed in Gods ogen leeft. Uit het boek Job blijkt dat dit geheel anders zit. Weliswaar is dat een extreem voorbeeld, maar het maakt het principe duidelijk: God blijkt rechtvaardig in Zijn keuze voor Job boven zijn 'vrienden', omdat hij, ondanks zijn onterecht lijden als rechtvaardige, zijn geloof in God niet opgeeft. Hij moet alleen tot een dieper inzicht komen van Wie God nu eigenlijk is.